

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 23.

V Ljubljani, 1. decembra 1886. l.

XXVI. leto.

Odlomki iz vzgojeslovja.

Spisal dr. Fr. Kos.

(Dalje.)

Pazljivost.

Včasih preobladajo posamezne predstave s svojo jasnostjo vse druge tako, da se same nahajajo v zavesti. Takrat pravimo, da smo zbrani, pazljivi ali pozorni. **Pazljivost** ali **pozornost** je zbiranje zavesti v jedni predstavi ali pa v manjši zvezi predstav. Čim jasnejše so predstave, tem večja je pazljivost. Močni čutni vtisi posebno lahko vzbujajo našo pazljivost. Že pri otroku lahko opazujemo, kako se njegovo oko obrača na kak svitel ali pa lesketajoč predmet.

Množica vnanih vtisov, ki delujejo na naše čute, je dokaj večja kakor pa množica resnično dobljenih zaznavanj. Mnogo predmetov in prikazni v naši bližini ne opazimo, ker se ravno takrat nahajajo v naši zavesti druge, za nas važnejše predstave. Ako smo n. pr. na sprehodu jako zamišljeni v kako reč, ne opazimo znanca, ki nas je srečal, ne vidimo cvetic na travniku in ne slišimo ptičjega petja. Objektivnih pogojev čutnega zaznavanja ne manjka, kajti svetlobni žarki prihajajo od dotičnih predmetov v oko, zvočni valovi pa v uho, pač pa ni subjektivnih pogojev, namreč pazljivosti.

Pazljivosti nasproti je raztresenost, pri kateri je zavest odprta vsem vtisom brez razločka. Ako je pazljivost na posebno visoki stopinji, pravimo da je napeta. Človek z napeto pazljivostjo se ukvarja samo z jedno stvarjo, vse drugo mu ni mar. Ljudje, ki se mnogo pečajo z znanostjo, raztreseni so navadno za stvari vsakdanjega življenja, ker sploh mislijo na to, kar je v dotiki z njihovo znanostjo.

Pazljivost je samohotna in nesamohotna. Nesamohotna je, ako se vzbudi brez naše volje ali pa še celo proti njej. Ako jo pa spremlja volja, zove se samohotna. Ker pa volja ni absolutno svobodna, zato tudi pazljivost ne more biti absolutno samohotna. Včasih bi bil kdo rad pazljiv, pa ne more biti. Samohotne pazljivosti se je treba navaditi.

Pazljivost je odvisna od jakosti, množine in trajanja vtisov. Tako n. pr. vzbujajo našo pozornost požari, grom in tresk, vihar, hud smrad itd. — Dalje morejo pazljivost vzbuditi novosti in redkosti, tako n. pr. zvezda repatica, mrknjenje solnca ali lune itd. — Pazljivi tudi postanemo, ako dobí predstava, na katero smo namerili svojo pozornost, v duši pomočne predstave. Na ta način morejo vzbujati našo pozor-

nost tudi jako poznane predstave. Na hrumečem koncertu posluša veščak na gosli v prvi vrsti glasove, ki prihajajo od gosel, akoravno se le malo slišijo izmed glasov drugih instrumentov.

Predmete, ki morejo našo pazljivost vzbujati in mikati, imenujemo **zanimljive** ali **interesantne**. Zanimanje ni pri vseh ljudeh jednako; meni se lahko zdi kaka reč zanimljiva, drugemu pa ne. Zanimanje se ravna po večji ali manjši izomiki dotičnega človeka. Vsestransko znanje vzbuja vsestransko zanimanje. Ako si je kdo pridobil v kaki stroki posebno veliko znanja, zdi se mu zanimljivo vse to, kar je z dotično stroko v zvezi. N. pr. Novoiznajdeni denar kakega rimskega cesarja zanimlje starinoslovca, ne pa kmeta. Poljsko orodje je zanimljivo za poljedelca, ne pa za jezikoslovca.

Pazljivost je pri otroku izprva jako nepopolna. Svetli in nenavadni predmeti vzbujajo sicer njegovo pozornost, a le za malo časa. Nenavadno je razstresen. Vzgojiteljeva naloga je, da ga navadi pazljivosti. Pri začetnem poduku je pazljivost učencev navadno nesamohotna. Ako je poduk mikaven, pazijo učenci, drugače pa ne. Le počasi se razvije iz nesamohotne pazljivosti samohotna.

Pazljivost je v vsaki šoli in najpotrebnejša zahteva. Po pazljivosti učencev se lahko sodi, koliko je vreden učiteljev poduk. Da se pri mladini pazljivost vzbudi in obdrži, pomniti je treba sledeče:

1. Odstraniti se mora vse, kar bi moglo v šoli mladino vznemiriti ter motiti njeno pazljivost. V obližji šole ne sme biti preveč ropotanja in hrupa, s katerim bi se motil poduk. V šoli sami pa se ne sme nahajati nič nepotrebne, kar bi moglo kaliti pazljivost. Dobro je, da se celó nekateri potrebni učni pripomočki pokažejo učencem še le takrat, ko jih je treba rabiti.

2. V šoli je potrebna dobra disciplina. Učitelj naj bo zmeren in previden, ko hvali ali graja, ko plačuje ali pa kaznuje svoje učence. Kjer je vse v redu, gotovo ne manjka pazljivosti, kjer se pa mora učitelj posluževati izvanrednih sredstev za vzdrževanje miru, tam je prej ko ne sam kriv, da so take razmere. Za šolo se mora učitelj dobro pripraviti. Njegov glas naj bo razločen in ne pretih, a tudi ne premočan.

3. Poduk naj bo mikaven, to je tak, da bo sam vzbujal pri učencih pazljivost in zanimljivost. Male otroke k pazljivosti opominjati ne koristi veliko. Tudi se nič ne doseže, ako jim učitelj govori o važnosti in koristi dotičnega predmeta. Ravno tako jih tudi obljube in kazni ne prisilijo k pazljivosti.

4. Učencu naj se vcepi veselje do duševnega dela. Učitelju morajo biti znane sposobnosti in vednosti učencev. Postaviti se mora na njih stališče ter od tū napredovati počasi, pa sigurno. Dá naj jim čas in priložnost, da si samostojno rešijo primerne naloge, katere ne smejo biti niti pretežke, niti prelahke. Pretežke naloge zmanjšale bi njegov pogum, prelahke bi ga pa napolnile s prevelikim zaupanjem v samega sebe.

5. Učencem se ne sme podati preveč predstav najedenkrat. Ako bi prišlo več predstav v istem času v zavest, umeli bi jih učenci primeroma slabo, kajti pazljivost bi bila v toliko delov razdeljena, kolikor bi bilo raznih predstav. V zavesti more v istem času popolnoma jasno nastopiti le jedna predstava. Poduk naj se torej razvija počasi od stopinje do stopinje, da se otroci ne navadijo površnosti in raztresenosti.

6. Učitelj se ne sme predolgo ukvarjati samo z jedno stvarjo. Ako učenec večkrat sliši že znane reči, naveliča se je poslušati, ker njegova pazljivost je le tako dolgo budna, dokler kake stvarí popolnoma ne spozná.

7. Učitelj naj se varuje suhoparnega razlaganja abstraktnih pojmov. Bolje je, da jih razjasnuje s pomočjo basni in pripovedek. Vsebinsko šolskega poduka

je treba zmiraj spojiti s tem, kar je mladina že doživela, skusila ali pa se naučila. Tù veljá pravilo, da je treba iti od znanega k neznanemu, od lažjega k težjemu itd.

8. Da se pazljivost more ohraniti, treba je, da so učenci duševno in telesno čvrsti in spočiti. Čegar telo ali pa duša je utrujena, ne more biti pazljiv. Zato se mora mladina po daljšem ali krajšem prestanku spočiti.

(Konec prih.)

Knjiga Slovénka

XIX. veku.

V dobi, v kateri so s Slomšekom vred na polju našega domačega slovstva delovali doslej naštevani knjižniki, in deloma v najnovejši dobi, trudili so se v ta namen vže prej opisovani vrli rodoljubje p. **Peter Hitzinger** — Znojemski, Podlipski (Jezičnik XII. 1874 str. 1—84); **Anton Umek Okiški** (Jezič. XIII. 1875. str. 1—51); **Janez Čop** in **Matija Šnajder** (Jez. XV. 1877. str. 3); **Juri Varl**, **Anton Žakelj** — Rodoljub Ledinski, čegar pesniška ostalina se je po smrti A. Umeka, župnika Grajskega, srečno otela in se ima o priliki spraviti še na svetlobo; **France Jeriša Detomil**, **Dr. Leon Vončina** (J. XVII. 1879); **Bernard Tomšič**, **France Svetličič**, **Dr. Jožef Rogač**, **Matevž Lotrič**, **Leon Engelman Nožarjev** (J. XIX. 1881); **Dr. Janez Bleiweis** (J. XX. 1882. str. 1—74).

„Oče dr. Bleiweis in Ivan Koseski bila sta si duševna brata, pravijo Novice l. 1884 št. 14, oba delavna in goreča za vzbujo našega naroda. . . Oba stala sta do zadnjega na čelu onih rodoljubnih mož, ki so v minulem polstoletji rešili Slovence iz verig nezavednosti, kateri so navdušeni in složni svojim rojakom klicali:

„Naprej, slovenski jug!“

Jovan Vesel Koseski r. 12. sept. 1798 v Kosezah, vasi duhovnije Moravske, v latinske šole hodil v Celju, v licejski v Ljubljani, pravoslovja učil se v Gradcu in na Dunaju; bil nekaj časa kameralni uradnik v Ljubljani, potem v Gorici, Tolminu, naposled c. kr. viši finančni svetovavec v Trstu, kjer je v pokoju u. 26. marc. 1884.

Popevati je javno jel na liceju v Ljubljani — **Johann Vessel Akademiker** — nemški a) v *Laibacher Wochenblatt* l. 1817 Nro 3 „Ode auf die Ankunft Sr. Excellenz des Herrn Landes-Gouverners — J. Graf v. Strassoldo“ — in Nro 25. Ballade: „*Franz Plassman von Oedengratz*“ (Valvasor X. 430) po geslu Schillerjevem: »Das Leben ist der Güter Höchstes nicht; — Der Uebel Größtes aber ist die Schuld«; l. 1818 Nr. 18—20 Romanze: „*Erasmus Lueger*“ spet po glasilki Schillerjevi: »Mit des Geschickes Mächten — Ist kein ew'ger Bund zu flechten — Denn das Unglück schreitet schnell«; Nr. 24 Sonnet „*Potažva — Der Trost*“ nemški in slovenski (v Bohoričici); Nr. 31 Ballade „*Kurth von Roßeck*“ po geslu F. Grillparzerjevem: »Nein in jenen düstren Fernen — Waltet keine blinde Macht, — Ueber Sonnen, über Sternen, — Ist ein Vaterang', das wacht«. Nekoliko premenjena se nahaja ista v časniku b) *Der Aufmerksame* v Gradcu l. 1820 Nr. 45, in l. 1881 Nr. 51 Romanze „*Die Tanne auf Raubeneck*“ itd. Na primer bodi „Sonnet“:

Potažva.

Naj zgine svet, gorijo naj pušave,
Vihar valove morja naj dervi,
Na zraku černimo naj grom buči,
Naj burijó*) snežnikov goličave:

Der Trost.

Es mögen Welt und Wüsten flammend rauchen,
Des Meeres wildempörte Stürme dräun,
Der Himmel zürnend Feuerflammen speyn,
Und nackte Gletscher gift'gen Odem hauchen:

*) Burijó, Zeitwort von Burja der Nordwind, bedeutet das Heulen des Nordwindes.